8.
34

D. O. M. A.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO REGIÆ DOMUS PRINCIPE
AC DOMINO,

DN. CAROLO

PRINCIPE PORVSSIÆ, MARCHIONE
BRANDENB. RELIQUA

PRÆSIDE,

DN. FRIDERICO HOFFMANNO,

ORDINIS MEDICI h. t. DECANO,

DE

CURA AVENACEA

Von der Haber-Cur/

PRO GRADU DOCTORALI

M. AUGUST. MDCCXIV.

PUBLICE DISPUTABIT

H. L. Q. C.

JOHANN GOTTFRIED FIEDLER,
Vratiſlavienſis Sileſius.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOHANN. CHRISTIANI ZAHNII,
Acad. & Senat. Hallenſis Typogr.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS

DE

CVRA AVENACEA.

PROOEMIVM.

MInus certe laudanda eſt illa Medicorum noſtri temporis conſuetudo, qui exotica atque in alienis terris nata remediorum genera noſtris domeſticis, quæ omnibus patent atque in promptu ſunt, longiſſime præferunt. Neque vero ſi peregrina præſtantiora & ad ſanandum majoribus viribus inſtructa eſſent, ſollicitudo hæc foret Medicorum culpanda; at vero utplurimum noſtris illa eſſe virtute inferiora experientia quæ optima rerum magiſtra eſt, in dies fere edocemur. Tanta enim eſt benigniſſimæ natu-

naturæ parentis ſapientia, ac tam providens cura, ut omnibus terræ incolis non modo ad vitam alimentis, ſed etiam adverſus morbos medicamentis proſpexerit. Atque adeo olim ſingulis terris ſua remedia ſufficiebant; poſtea vero quam remotarum rerum atque condimentorum & alimentorum cupidiſſimi facti ſumus, noſtra etiam nobis ſordere remedia cœperunt, ita ut incredibili amore in peregrina neque ſatis nobis cognita ab aliis vero nationibus intempeſtive celebrata nunquam non feramur, ubi tamen plerumque ingens illa, quæ nos lactavit de eorum uſu, ſpes, ſubinde fallit atque deſtituit. Laborant autem hoc novitatis ſtudio atque cupiditate inprimis Germani, quibus ferme nulla erga optimam matrem Naturam eſt fides atque conſtantia. Ulterius quoque deteſtandus noſtræ Germaniæ Medicorum is mos eſt, quod ſimplicia, & quæ in uſum atque auxilium alma natura ſuggerit ubivis obvia remedia, admodum negligant, iisque arte humana excogitata varieque mixta vel chymice elaborata longiſſime præferant. Equidem Chymia artium longe nobiliſſima non ſuo uſu ac fructu in Phyſicis æque ac Medicis deſtituitur, & ſua quoque laus chymicis remediis conſtat, ſi tamen comparationem velimus ſimpli-

cium

cium & ſic dictorum Galenicorum cum ipſis chymicis inſtituere, certe illorum præſtantia atque efficacia in medendo longe his foret ſuperior. Habemus ante oculos quas pedibus calcamus ſimpliciſſimas, longe tamen efficaciſſimas herbas, quarum virtus recte perſpecta ac cognita aliis pretioſis magno titulo ſuperbientibus chymicis arcanis ac præparatis longe multumque eſt præferenda. Sicuti enim Natura ubique ſimplex eſt,& hac ſimplicitate maximas operationes ſapientiſſime præſtat: ita etiam Natura corporis noſtri ægrotans ſimplici medicina gaudet atque contenta eſt. Equidem in hujus aſſerti confirmationem plura poſſent copioſius adduci,nobis tamen hoc loco tantum ſuffecerit aquam ſimplicem cum Avena,Radice Cichorii & Nitro coctam,ceu præſtantiſſimum remedium in exemplum proponere. Conſtitui nempe DEO auſpice, Specimis inauguralis loco de Potu avenaceo vulgo *Cura avenacea* Haber-Cur/ paulo fuſius diſſerere,& quam eximiæ utilitatis hic potus in medendo præ aliis pretioſis remediis ſit,clarius & fuſius demonſtrare. Cui inſtituto, ut omnis veritatis qui eſt unicus fons ac ſcaturigo DEus ſuam concedat gratiam,eſt quod humillima prece efflagitamus.

§. I.

DE *Cura avenacea* acturi ante quam pro more telam ipſam aggrediamur hancque materiam in theatrum diſputatorium producamus, omnino neceſſarium eſt, ut initium dicendi a conſideratione & notione Nominis ſumamus. Cum enim voces rerum ſint indices, & rerum docendarum inſtrumenta ac principia, exponere nobis incumbit, quid per Curam avenaceam ſignificare velimus, utpote ſine genuino hujus appellationis ſenſu facile errores propullulare poſſunt. Cura igitur avenacea a nobis hoc loco ſumitur pro potione vel decocto ex Avena tanquam principaliori ingrediente parato ad uſum maxime internum accommodato, germanice der Haber-Tranck / die Haber-Cur / quod ad ſimilitudinem Decocti lignorum germanice die Holtz-Cur / exprimitur. Vocatur etiam a quibusdam Ptiſana avenacea, Potus avenaceus, Potio avenacea, non quod eadem ſit cum Ptiſana illa *Galeni* de qua totum librum conſcribere eamque maximis laudibus exornare ſuſtinuit; ſed quod ad imitationem ejus parari & porrigi ſoleat; parabatur vero illa ex hordeo ejusque cremore cum aqua ſimplici, & pro potione porrigebatur; noſtra vero ex Avena, additis quibusdam adhuc aliis idoneis & ſalutaribus ingredientibus mediante decoctione & repetita ebullitione paratur. Ptiſana Veteribus quoque dicebatur cibi genus ex hordeo integro pinſendo ab exteriore cortice mundato & aqua confectum, vulgo cremor hordei dictum; noſtra vero ex Avena in forma dilutiori pro potu porrigitur.

§ II.

§. II.

Interim non negandum etiam veteribus jam cognitam fuiſſe curam, quam hic tractamus, avenaceam. Et licet plerumque ſub ptiſanæ nomine ab *Hippocrate* & *Galeno* potus hordeaceus intelligatur: non dubitandum tamen etiam paratam fuiſſe hanc potionem ex Avena, cui *Hippocrates* humectandi & refrigerandi virtutem adſcribit, imprimis *libr. II. de Victus ratione p. m. 356.* dicens: *Avena comeſta humectat & refrigerat, itemque in ſorbitione accepta,* ubi per *Sorbitionem* quam ῥόφημα effert, nihil aliud intelligit quam potionem ex avena decoctione paratam, quæ ῥοφήματα *libro de Victus ratione in Morb. acut.* ſummopere commendat, & in acutis quibusvis porrigenda præcipit, uti ex toto *citato libro*, item *libro de Affectionibus p. m. 526.* liquet: *Sorbitiones autem in omnibus morbis dato, aut ptiſanam &c.* Succeſſu tamen temporis, neſcio quo fato, Ptiſana illa ſeu potio avenacea adeo in deſuetudinem abiit, ut ne quidem ullum Medicorum ejus feciſſe mentionem recordemur, & niſi a Recentioribus ob virtutem ratione & experientia comprobatam iterum ex tenebrarum ſqualore reſuſcitata fuiſſet, ad huc dum eximius ejus uſus nos lateret, & plerisque incognitus eſſet. Id quod gratiæ divinæ, ac humanitati *Richardi Loveri*, Medicinæ celeberrimi Doctoris & Practici, qui ante paucos annos Londini anno ætatis XCII. vitam cum morte commutavit, acceptum referimus, qui primus illud arcanum, uti appellat in Anglia cum amicis, hinc & cum aliis communicavit, unde cum ceteris ipſius arcanis in lucem publicam emiſſis in germanicam linguam fuit translatum. Etenim ad ſummam

usque

usque ſenectutem cum Lowerus pervenerit Potionem hanc toties in Anglia experientia comprobatam cum aliis probatis medicamentis mundo erudito offerre decrevit, proximo ægrotanti etiam poſt cineres inſerviturus. Obſervaverat enim Curam hanc avenaceam in plurimis morbis omnique ætate uſum maximum præſtitiſſe, imprimis vero expertus erat in celeberrimo Angliæ Medico D. *de S. Catharina* hujus potionis uſum, qui vitam ad annum usque CXX. ſalvam incolumemque conſervaverat. Hinc & in Germania nova hæc cura ſeu potio avenacea innoteſcere ac ægrotantibus ut potus minus nauſeam creans commendari cœpit.

§. III.

Temporibus equidem Divi *Coi* Medicorum facile Principis, potio hæc tantummodo ſimplex ex Avena cum aqua cocta porrigebatur, & ſub nomine ῥοφήματος ſive *Sorbitionis* adhibebatur, quæ vero tandem uti ſupra diximus, plane in deſuetudinem abiit, donec noſtris temporiqus *Johannes de S. Catharina* illam in lucem iterum revocaret, qui radicem Cichorii addebat & ſaporem adjecto ſaccharo gratiorem reddebat, & hoc modo correctam in uſum vocans vitam ad ſummam produxit ſenectutem. Huic Potui poſtea *Lowerus* lapidis prunellæ quicquam adjiciebat; & hæc eſt potio illa de qua in præſenti agere ejusque vires & uſum inquirere iuvante DEO inſtituimus. Compoſitio vero ſequenti modo, quam ipſa *Lowerus in citato Tractatu* deſcribit, ſeſe habet:

Recipe Avenæ recentis mundatæ libram unam ſemis, Radicis Cichorii ſilveſtris conciſæ manipulum unum,

unum, aquæ fontanæ menſuras duodecim, indantur ollæ firmiori vitreatæ, coquantur ad conſumptionem dimidii, & per linteum, ſine expreſſione fortiori, colentur. Colaturæ adde ſalis prunellæ unciam ſemis, ſacchari non refinati uncias ſex, ebulliat adhuc ſemel, & ab igne remota ſtet per diem & noctem operta & quieta; ſequente die decantetur in vitra vel ollas vitreatas, cavendo tamen ne materia craſſior in fundo reſidens potui immiſceatur; vitra arctiſſime claudantur, & in cellam poſita uſui ſerventur.

§. IV.

Verum enim vero obſervandum circa avenam eſt, quod aliquoties & affuſione aquæ puræ & frequenti fricatione prius probe ſit depuranda, quo potus clarior & ad ſorbendum gratior reddatur; particulæ enim terreſtres impuriores ſeſe aqueis flexibilibus glabris facile implicant, inſinuantque, & ſic pelluciditatem, quæ potui gratiam conciliat, impediunt. Expedit quoque recentem potius quam annoſiorem avenam ſeligere, quod mucilaginem gratiorem adhuc in ſe contineat. Maxime vero omnium enitendum eſt ut intermixtum lolium ab ea ſeparetur: ſæpiſſime enim vitio agrorum aut ob continuas vernales pluvias accidit ut ſimul lolium in magna copia ſuccreſcat, & avenæ, quam præ ceteris frumentis appetere videtur, permiſceatur. Hoc omni cura ab avena per cribrum, uti Ruſtici ſolent, ſecerni, ſique tempus ſuppetit diligenter ſeligi debet. Et hæc unica eſt cauſa, cur a multis habeatur avena pro frumento ſtupefactiuo & gravativo, quod vertiginem atque dolores cauſetur, cum tamen per ſe plane ſit inſons, & potius contra vertigi-

B nem

nem & dolores teſte *Tabernæmontano Lib. I. Sect. VII. cap.21.* adhibeatur. Lolium vero ſi admixtum fuerit, imprimis ad cereviſiam coquendam, per fermentationem particulæ ſtupefactivæ, aliis mucilaginoſis implicatæ, exaltantur, quæ accedente poſtea lupulo crudiore, facile caput feriunt & perturbant, neque ſolum vertiginem, ſed etiam dolores, ſi largius aſſumatur, inferunt. Ab hoc igitur lolio ubi liberatur avena, nullum amplius periculi aut damni metus locum invenit.

Additione vero ſalis prunellæ vis ejus diuretica & refrigerans magna ex parte augetur. Non enim ignotum eſt, quam egregios effectus laudatiſſimum nitrum in morbis præſtet. Mihi vero non ſine ratione loco ſalis prunellæ placet recipere nitrum depuratum, eo quod hoc ipſum in febribus tam continuis quam intermittentibus, ſanguinisque effervescentia minuenda, majoris efficaciæ ipſo prunellæ ſic dicto lapide deprehendatur: ſub elaboratione enim ſalis prunellæ additione ſulphuris nitrum deflagrat, hincque Spiritus volatilis acidus nitri in auras abigitur, & pars ejus quodammodo alcaliſatur, unde ſecundum *Ettmüllerum in Colleg. chymic. Tom. I. Oper. p. 259.* minoris pretii medicamentum in illis affectibus qui nitro vulgo adſcribuntur, exiſtit.

§. V.

In genere vero notandum hoc loco eſt, coctionem duplicem ſeu repetitam ebullitionem juxta præſcriptum *Loweri* non adeo eſſe neceſſariam, ſiquidem ſtatim ab initio nitrum & ſaccharum adjici poſſunt: neque enim video rationem cur demum altera poſt pri-

primam coctionem ebullitione addi hæc debeant. Coctione plenaria, & ſi placet, ebullitione repetita peracta, ptiſana noſtra in vaſis lapideis vel vitreis in loco frigido, quod imprimis tempore æſtivo ſumme neceſſarium, aſſervanda, clauſis arctiſſime eorum orificiis, ne aceſcat, & inde ſaporem vel odorem ingratum acquirat, & inſalubris fiat: difficulter enim diu fert ætatem, imprimis æſtivo tempore, accedente enim aere calidiore fermentationem ſubit, ſaporem acidum & odorem ingratum contrahit, ſicque ad bibendum inepta redditur. Cellæ autem potione commiſſa, particulæ graviores terreſtres ad fundum vaſis præcipitantur, potus vero intra XXIV. horarum ſpatium clarus pellucidusque evadit, a fæcibus ſeu reſidentia craſſa per decantationem lenem ſeparandus & uſui impendendus. Ceterum ſi cui volupe eſt potionem colore gratiorem reddere, cujus quidem abſentia ptiſanæ nihil quicquam derogat, in coctione addi poteſt radicis anchuſæ uncia una, vel raſuræ ligni ſantali rubri unciæ duæ, quod fecit *Cl. Johannes Francus* in der Haber-Beſchreibung. Hæc vero cum ceteris ſpeciebus igni non nimis forti committere, ne oras ollæ tranſcendat & colorem rubrum in cæruleum mutet, oportet.

§. VI.

Eſt hæc quam dedimus & jam perluſtravimus ſimplex illa & optima deſcriptio Curæ avenaceæ, quæ in quamplurimis morbis felici cum ſucceſſu adhibetur. Neque opus eſt alia addere ſpecifica, quæ ſæpius efficaciam ejus magis obtundunt quam augent. Interim ſi cui libet pro varia intentione huic vel illi mor-

bo dicata alia quædam ſimplicia jam dictis addere,per nos licebit,modo non ſint contraria aut potum invertant. Unde excludi merito debent ſpirituoſa volatilia aut aromatica calidiora, quia ſub coctione maximam partem virium in auras ablegant, & intentioni hac ratione minime ſatisfaciunt; neque ſulphurea fixa ſeu reſinoſa addere oportet, quippe in quæ menſtrua aquoſa nullum vel parvum jus inveniunt. Terrea fixa vix quoque locum inveniunt, utpote quæ cum aqua poſthac colanda parum aut nihil virtutis communicant,ſed potius in filtro cum aliis particulis craſſis terreſtribus ſubſiſtunt. Bene tamen adjici poſſunt ea quæ particulis mucilaginoſis viſcidis conſtant, quæ aqueis reſolventibus obediunt. Ita Decocto avenæ raſura cornu cervi vel radix ſcorzoneræ in febribus malignis; radix & flores pœoniæ herba betonicæ verbenæ in affectibus capitis & nervorum, radix valerianæ in oculorum vitiis, radix glycirrhizæ helenium radix & herba tuſſilaginis ficus &c. in pectoris ſymptomatibus, meliſſa pulegium in uteri morbis, petroſelinum in calculo, fumaria vel trifolium fibrinum in malo hypochondriaco & ſcorbuto, radix lapathi in arthritide &c. pro varia intentione ſimul ſuperaddi poſſunt; quibus tamen omiſſis etiam noſtra ptiſana egregie ſatisfacit. Si quoque cui certam ob cauſam volatilia ſpirituoſa & aromatica addere animus eſt, v. gr. aquam cinnamomi ſpirituoſam, ventriculi roborandi gratia, illa ſub finem ſi decantatus a reſidentia potus fuerit,addi poteſt.

§. VII.

§. VII.

Perſpectis potionis noſtræ avenaceæ partibus conſtitutivis ejusque parandi modo examinato, ſingulorum nunc ingredientium in ſpecie examen inſtituemus: horum enim natura, principiis ac operandi modo perſpectis, facile quoque erit de potione ex hiſce compoſita formare judicium.

Primarium autem noſtræ potionis ingrediens *Avena* viliſſimum & contemptiſſimum frumenti genus conſtituit, equis & anſeribus quam homini convenientius a *Güldenklee in Conſilio diætetico* citra meritum æſtimatum, cum tamen Veteres Germani avena excorticata pro delicato & uſitato cibo *ſecundum Plinium Hiſt. Nat. libr. XVIII. c. 17.* in juſculis, decoctis & pultibus uſi fuerint, ac ex hoc cibo robuſti & validi evaſerint; quin imo adhuc amylum ex avenæ ſemine paratum apud Wallos in cibis æſtimatur, & uti *Dale Pharmacolog. Supplemento p. 247.* teſtatur, ab illis Lummery vocatur: Alpeſtres quoque avenam mola comminutam in ſartagine cum aqua coctam, ſale & butyro paratam in deliciis habent, uti *Cl. Behrens in Selectis diætet Sect. II. Cap. II. §. 1.* ex *Höferi Herc. L. I.* refert. Et quid opus peregrina afferre teſtimonia, cum juſcula avenacea optimum ægrotis, alios cibos reſpuentibus, præbeant alimentum, nuncque a plurimis Medicis quotidie commendentur; humectant inſuper ſpirituumque impetum & ſanguinis efferveſcentiam mitigant, ſicque refrigerant. Et jam apud Veteres talia juſcula ſub nomine *diætæ tenuis* in febribus & morbis chronicis, tam pro nutritione moderata & abſtergendis atque detergendis primis viis ſecundum *Ett-*

müllerum, quam temperandis ſuccis acribus commendabantur. In Norwegia & Scotia, referente Dn. *Behrens Select. diætet. loc. cit.* ex avenæ farina panis parari ſolet egregius, ſaporis grati ex tritico parato æquiparandus; & multis in locis quoque cereviſia ex mera avena paratur, uti in Poloniæ & Hungariæ variis locis, quæ ſane cereviſia ſapore, colore, & viribus ſe maxime commendat, & in Anglia quoque in frequenti uſu eſt ob vim calculum pellendi. Ubi tamen attendendum, ut bene fermentetur ac defæcetur ſatis, alias enim flatuoſa deprehenditur, ac alvum conſtipare *a Güldenklee in Conſilio diætetic.* accuſatur. Pultes, quibus veteres Romanos vixiſſe, verbis *Plinii*, manifeſtum eſt, exinde paratæ vim nutritivam obtinent, ac uberrimam eamque benignam chyli copiam ſuppeditant. Facillime enim in ventriculo diſſolvitur ex avena paratus cibus, unde & eandem *tenuiſſimi leviſſimique ſucci concretionem, molli pelli coopertam* vocat *Cl. Sponius, Comment. in Aphor. nov. Sect. IV. n. 48.* Quare *Tabernæmontanus Libr. I. Sect. VII. c. 21.* teſtatur experientia comprobatum ſe habere, infantes cibis ex avena paratis educatos, robore & formæ elegantia ceteris longe præſtare, idque D. *Turnerum* in ſuis propriis infantibus probaſſe & expertum eſſe. Hinc quoque *Mœbius Epitom. Inſtit.* | *p. m. 454.* pultes & juſcula ex avena; excorticata parata ægris pariter ac ſanis utilia commendat. Denique *Tabernæmontanus l. c.* in febribus ardentibus & malignis alimentum benedictum appellat; ſique ex jure carnium decoquitur, cibus fit haut ingratus, ſapore & virtute reſtaurativa ægris porrigendus. Verum enim vero pultes avena-

ceas

ceas in nimia copia aſſumptas flatus in inteſtinis excitaſſe deprehenſum fuit: maſſa enim farinacea ob viſcoſitatem qua pollet inteſtinorum plicis & lateribus facile adhæret, poros eorum oblitterat, ſicque ob tranſpirationem liberiorem impeditam flatus tunicas inteſtinales diſtendentes exoriuntur, imprimis ſi digeſtio ventriculi fuerit depravata. Huic malo ut obviam eamus, optimum eſt pultibus aut juſculis ſemen aniſi, carvi vel aliud quoddam adjicere, quibus digeſtio promoveatur, flatuum generatio inhibeatur, & horum expulſio promoveatur; ſique alvus ſegnis obſervetur, addi poſſunt paſſulæ minores, quæ alvum facile lubricam conſervant.

§. VIII.

Aſt non ſolum avena facultate egregia pollet alimentoſa, ſed etiam medicamentoſam poſſidet non ſatis prædicandam. Ob virtutem enim temperantem acrimoniam lymphæ in catarrhis, in raucedine egregie prodeſt, notumque in hac ceu evporiſton mucilaginem vel juſculum ex avena cum ſucceſſu adhiberi; quin imo ad ſitim extinguendam, ad tuſſim a *Bechero* juſculum ex avena maximopere laudatur. Sic a *Tabernæmontano lib. I. Sect. VII. c. 21.* farina & ptiſana avenacea ſive in juſculis, ſive in cibo, ſive quocunque modo uſurpata, ad dolores capitis, item in mania ac vertigine egregie laudatur. Ad tuſſim ronchum & phthiſin incipientem decoctum avenæ cum liquiritia, vel ſolus cremor avenæ ceu expertum remedium a *Colero* & *Tabernæmontano l. c.* celebrantur, id quod *Rolfincius* quoque *in Epitom. method. cogn. & curand. partic. corp. affect.* comprobat, ptiſanæ nempe cremorem

morem in phthiſi convenire. In morbis acutis ſæpiſſime uſurpari, ſupra jam diximus,& ubi acrimonia humorum peccat, medicamenta ex avena parata felici cum ſucceſſu adhibentur. Pari ratione in faucium aſperitate & exulceratione], in pulmonum & thoracis vitiis viſcidam acremque lympham temperat & corrigit, non minus ac in pleuritide, ubi alias quoque potio ex decocto avenæ addita Tinctura Papaveris rhœad. vel Bellidis paſſim ſuadetur.

§. IX.

Sequitur *Radix Cichorii* ſilveſtris vel etiam hortenſis, alterum potionis ingrediens pauciſſimis verbis examinandum. Hujus virtutes adeo decantatæ apud Practicos deprehenduntur, ut nullum fere decoctum aperiens præſcribatur, in quo non primarium ſit radix cichorii. Sale enim alcali temperato acriuſculo inciſivo,ſapore amaricante prædita, optimum habetur hepaticum & aperitivum,diureticum,abſterſivum. Hinc in omnibus obſtructionibus, vaſorum lacteorum, hepatis, lienis, meſenterii ab hisque dependentibus morbis, malo hypochondriaco cachectico, melancholico, ſcorbuto &c. egregie ſe commendat. Imprimis vero ſubjectis bilioſis in quibus particulæ ſulphureæ oleoſæ volatiles ſalinæ prædominium præ aliis habent, dicata videtur. Ubi maſſa ſanguinea a debita mixtura & proportione deficit, ſalinæ acres ſulphureæ vero ſanguinis & lymphæ partes abundantes phlogoſes, incaleſcentias ſanguinis, ſcorbutum & alia producunt ſymphomata, ibi egregie particulas acres temperat, inertiam bilis corrigit, vaſa renalia ſtimulat & per uri-

nam

nam ſalino ſulphureas ſordes expellit. In febribus intermittentibus unum ex præcipuis ſpecificis ab *Ettmüllero* habetur, propter vim acido reſiſtendi, nec non abſtergendi, incidendi viſcidum primarum viarum, & ut per inferiora educatur præparandi. Hanc plantam illi qui vitam prolongare conantur ſibi commendatam habeant auctor eſt *Deodatus*. Cumque acidum in ventriculo abundans ex digeſtione reſiduum alcali ſuo blando temperato infringat, & digeſtionem amaritie ſua ſtomacho gratiſſima promoveat, hinc in morbis chronicis quibuſcunque felici cum ſucceſſu adhibetur. Plurimi enim morbi depravatæ ventriculi digeſtioni, hincque collectis cruditatibus acidis, nidoroſis, viſcidis ac pituitoſis originem debent, quibus per medicamenta congrua ſublatis, & digeſtione rurſus reſtaurata, chyli laudabilis copia generatur, & ſic morbi quoque diſparent & expugnantur. Quæ igitur hoc præſtent inter ea unum ex primariis eſt radix cichorii ferme tanquam polychreſta cum alimenti tum medicamenti loco commendanda. Imo ex præcipuis antiſcorbuticis radix cichorii celebratur, ubi videlicet fluores corporis peregrinis imbuti ſunt particulis maſſam ſanguineam immutantibus, unde hæc a naturali craſi deflectit, & innumerabilium morborum cauſa fit, cui optime ſubvenire licet ejusmodi amaricante, aperiente, & per urinam ſalia peregrina educente medicamento, quale eſt radix cichorii. Solertiſſimus in eadem laudanda eſt *Panarollus Pentec. 3. Obſ. 47.* aſſeritque: *plurimos ſimplici Cichorio ſilveſtri ſanatos, quibus tota Pharmacopœa nil quicquam auxilii attulerat.* In morbis a vitiis bilis præ aliis hujus vi-

res extolluntur: activitatem enim ejus promovet, ductum cholodochum viſcidiore & ſpiſſiore bile obſtructum perquam facile aperit, ut iterum debita quantitate cum ſucco pancreatico ad boni chyli elaborationem in duodeni ſinum deſcendere poſſit. Bile enim deficiente protinus cruditates acidæ viſcidæ in corpore accumulantur, neque chyli ſeparatio ſuccedit feliciter, inde ſanguis impurus facile fit. In ictero etiam ex obſtructione ductuum biliariorum proficua eſt, dum ductus bilis reſerat, & vias ordinarias expediendo regurgitationem ad lymphæ maſſam impedit.

§. X.

Tertium potionis noſtræ ingrediens *aqua communis* eſt, qua nihil in vita humana magis neceſſarium nihilque utilius invenire licet, utpote ad vitam ejusque conſervationem ſi non omne, potiſſimum tamen momentum adfert, & certe univerſale noſtræ conſervationis præſidium exiſtit. Qua de cauſa doctiſſimus *Waldſchmidius* aquæ ſimplici inter omnia potus genera palmam tribuit *in Inſtitut. Med. Rat. p. 108.* utpote quæ jure antiquitatis ſalubritatis prærogativam obtinet, & in ſe ſpectata potus medicus jure meritoque ſuo dici poteſt. Hujus eximios, quos præſtat, uſus ſatis efferre laudibus vix quisquam poterit; ſuſcepit ante nos id laboris in ſe *D. Præſes* in *Diſſertat. de aqua medicina univerſali* & medicamentum polychreſtum aquam ſimplicem eſſe, optimis rationibus demonſtravit, hinc quemlibet illic remittimus, & hoc loco tantum quædam afferemus quæ ad noſtrum ſcopum facere videntur. Jam dudum vero apud Veteres aquæ uſus in medicina medicamentoſus innotuit, & aquam ſimplicem tam ab *Hip-*

cuea-

pocrate quam a *Galeno* & aliis cum præſervationis tum curationis gratia commendatam ſæpiſſime videmus. Ad alimentorum extractionem, chyli progreſſum ad venas lacteas & ductum thoracicum, nec non ejus mixtionem cum particulis ſanguineis, nihil aptius in tota rerum natura ſola aqua ſimplici invenitur. Et certe, ſi hanc pro potu ordinario Majores noſtri retinuiſſent, innumeris morbis & affectibus corpora noſtra jam carerent. Aqua enim ſimplex pura pro vehiculo alimentorum omnibus aliis liquidis cereviſia, vino &c. longe præſtat, unde remoto aquæ uſu & hujus loco cereviſiis vinisque aſſumptis acidum copioſum in ventriculo atque primis viis valde noxium progignitur, quo abſtemii & aquæ potatores plerumque ſunt liberi & alieni. Quid? quod ad longam vitam egregie facere aquæ ſimplicis potum quamplurimis confirmari poteſt exemplis, quale *Menzelius in Miſc. G. Dec. II. An. 10. Obſ. 15.* de ſene CXX. annorum refert, qui longævitatis ſuæ cauſam nullam aliam proferre potuit, quam potum aquarum ſimplicium, præſertim illarum, quæ ex ſcopulis & vividis fontibus ſcaturiunt, quibus a teneris delectatus fuerat. Et celeb. Scriptor Anglus *Joh. Lokius*, quod vitam tam diu, etiam inter graviſſima ſtatus negotia protraxiſſet, & oculorum aciem ad finem usque vitæ integram ſervaſſet, ſoli aquæ potui, qui ipſi ordinarius fuit, adſcripſit, teſte Dn. *Behrens Select. diætet. Sect. III. C. II. §. 1.*

§. XI.

Cum vero aqua ſit corpus fluidum cujus particulæ valde lubricæ & flexiles minutiſſimis etiam poris ſe inſinuant, hinc ſolidas & duras partes optime hu-

mectat atque emollit; deinde acidum vitioſum temperat, ſalia omnis generis diſſolvit, diſſolutaque in poros ſuos recipit,& ſecum per varia corporis emunctoria evehit, quare in morbis, qui a ſalibus naſcuntur aquoſorum uſus ſumme eſt proficuus. Et inde fit quod in impuritate ſanguinis & omnium humorum, in ſcorbuto,malo hypochondriaco,ſcabie, lue venerea, pruritu, arthritide vaga ſcorbutica, ſtranguria, ſoda omnibus ferme remediorum generibus palmam præripiat. Quod ſi etiam ob ſalium acrimoniam fibrillæ nerveæ ſpiculis pungentibus vellicantur, & inde dolor oritur egregie diluendo & temperando ſuum facit officium. Ceterum aquæ potu nihil præſtantius motum celeriorem partium ſulphurearum, qui fons ac ſcaturigo immodici caloris eſt, contemperat atque infringit,qua de cauſa in omnis generis febribus tam intermittentibus quam continuis acutis, nec non in aliis morbis quibus calor p. n. ordinario jungitur, uti fit in ſcorbuto ſic dicto calido,doloribus arthriticis, rhevmaticis, præſentiſſimum auxilium fert. In obſtructionibus etiam debellandis omnium optime ſe gerunt diluentia aquea, quæ reſolvendo neque minus copiæ pellendo obſtructos a lento ſtagnante humore meatus præſtantiſſime vindicant. Hinc ſumma cum utilitate in malo hypochondriaco, obſtructione hepatis, lienis, meſenterii, renum, menſium,in ſcorbuto calculo aliisque longis & gravibus paſſionibus expugnandis aquæ minerales tam calide quam frigide uſurpantur; quarum efficacia non tam ad activum minerale principium quam ad aquæ elementum, quod copia aſſumitur, merito debet referri. Denique haud ignotum

tum eſt quam eximium uſum iufuſa herbarum medicarum, potus Thee, Coffe, in morbis chronicis præſtent, qui identidem non tam virtuti ſpecificæ herbarum vel calori, ſed potius aquæ adſcribendus eſt.

§. XII.

Humectare proprium eſt aquæ, ut Logici loqui amant, in quarto modo: hinc ubi humiditas in corpore deficit, non aptius quam aqueo potu poteſt reſarciri. Unde peſſime ægris ſuis conſulunt ac merito cum *Langio in Epiſtolis medic.* & *Lindano* culpantur, qui in febribus cum intermittentibus tum ardentibus, ubi per nimium calorem & ſanguinis ebullitionem humidum diſſipatur & per poros ac perſpiracula corporis in auras abigitur, ægris omnem denegant potum, cum potius omni modo, ſi tantum a nimis frigido arceantur, præſertim circa criſin, & ubi inflammationis primarum viarum metus adeſt, permittendus ſit, quo ſpirituum & ſanguinis impetus inhibeatur, & humidum reſarciatur, obſervato ſaltim hoc, tutius ſemper eſſe frequentius & parcius bibere, quam una vice nimium ingurgitare: hac ratione enim ſucceſſive alterat, & madorem continuum conſervat, unde merito inter febrifuga aqua ſimplex refertur. Etſi enim ſimpliciſſima videatur, ſummum tamen habet uſum, quatenus ſubſtantifice, uti *Wedelius in Amœnit. Mater. Medic. p. 329.* loquitur, ſerum in febribus ordinarie deficiens reſtituit. Cumque ſerum fluxile, & ad motum aptius reddat, accedente quocunque externo calore poros corporis & integumentorum aperiente, facile tranſpiratio hoc modo promovetur, & ſecundum Cl.

Wedelium Diſſert. de Aqueor. uſu & Abuſu p. 22. inter diaphoretica ſobrio ſenſu referri poteſt, dum ſerum reddit fluxile; modo accedat calor ambiens, tunc fluxilitas lymphæ prompta ad tranſpiratum redditur. Neque contradictionem ullatenus involvit quod ſupra diximus, aquam refrigerare, jam vero diaphoreſin promovere: ſano enim ſenſu hoc accipiendum eſt, non quod ſimul uno eodemque tempore in uno eodemque ſubjecto refrigeret & calefaciat; ſed pro diſpoſitione & indole contentorum in primis viis, nec non ſanguinis & humorum varium edat effectum. Humoribus enim in proportionata & debita craſi conſtitutis, calor quoque æqualis & proportionatus exiſtit; ſpiſſeſcentibus vero illis ad motum ineptiores fiunt, & quo languidior motus, eo quoque calor debilior erit. Exagitato vero motu, ſerum fluxile reddente, calor quoque exagitatur, & excitatur, & ſic ad tranſpirationem corpus aptius redditur, & hac ratione aqua diaphoreſin promovere recte dicitur. Salibus vero acribus in ſanguinis maſſa prædominantibus quæ ſpiculis ſuis parietes arteriarum ac cordis ipſius muſculoſas fibras ſtimulant, & ad celeriorem conſtrictionem eas ſollicitant, motus ſanguinis tam inteſtinus quam progreſſivus celerior factus calorem intenſiorem producit. His igitur ſalibus per aquam ſimplicem dilutis & disunitis, eorum operatio quoque inhibetur, & per conſeqvens motus & calor remiſſior evadit, unde optimo jure refrigerare aqua dicitur. Cum vero diaphoretica & diuretica teſte *Wedelio* maxime ſint ſymbolica, atque invicem alant affinitatem, hinc inter optima diuretica merito quoque aqua refertur, utpo-

te ſalia humorum in poros ſuos recipit, & ſanguinem craſſosque humores diſſolvit, circulationem promovet, atque copioſiorem ſecretionem per glandulas renales & tubulos minutiſſimos adjuvat, quare major in veſica urinaria hujus laticis copia colligitur. Sed aquæ jam meminiſſe ſuffecerit, utpote cum nimis longum foret in omnibus quæ aquæ competunt virtutibus enarrandis paulo operoſius occupari, ad alia magis neceſſaria potius progrediendum eſt.

§. XIII.

Quamvis autem aquæ efficaciam plurimi concedant, & revera hanc polychreſtum eſſe remedium experientia & ratione convicti fateantur, nihilo minus hoc dubii reſtat, num ullus effectus ab aqua frigida, ſed an non potius a calida proveniat, cum omnia frigida adſtringant, coagulent, motum ſiſtant, & nervis ſint inimica, vitæ quoque infenſa; calida vero ventriculum dum roborant, fluxilitatem & motum promoveant, omnibusque partibus ſint accepta. Equidem non negamus, quin caloris efficacia in corpore noſtro utique ſit eximia, neque minus fatemur, multos dari caſus ubi ſolus calor partes læſas reſtituere & curare valeat, uti in diarrhæa a refrigeratione, in colica, paſſione hyſterica, dolore ventriculi, eryſipelate id ſubinde evenit; attamen calore tantummodo opus eſt ubi ſerum vel humiditas flatuoſa in corpore abundat, ſanguinis craſi ceteroquin ſatis fluida exiſtente, aut fibræ muſculoſæ ac nerveæ nimis ſunt conſtrictæ, ibi aqua calida proficua, ut partes foveantur, relaxentur & tono priſtino reſtituantur. Ubi vero talis indicatio non adeſt, calor vix ſufficit, quin imo tunc aqua calida

ſæpi-

ſæpius magis lædit ac nocet quam prodeſt. Ab infuſis herbarum relaxationem ac debilitationem toni ventriculi,hincque exortam anorexiam, non ſemel notavimus. Equidem mihi perſuadere nequeo aquam frigidam nocere, niſi ubi ventriculus ſumme debilitatus eſt, vel ubi nervoſum genus ſpaſmis obnoxium a frigore læditur. Apparet id in potu quotidiano quem frigidiſſime ſolemus abſque noxa ingurgitare, niſi in quantitate excedamus, & quod potus frigidus etiam in copia ingeſtus non facile damno, ſed potius magno præſidio atque ſaluti ſit, acidularum potatores, qui ad tres vel aliquot menſuras iis mane quotidie utuntur,id luculenter confirmant.

§. XIV.

Neque ſolo ratiocinio vel opinione quadam noſtra aſſertio nititur, ſed jam ab incunabulis artis usque ad noſtra tempora a peritiſſimis practicorum aquam frigidam in quamplurimis affectibus cum laude commendatam legimus. Ita teſte *Galeno* in febribus ardentibus aquæ frigidæ potus maximopere laudatur, & in cauſo pro ſummo remedio habetur, affirmante *eodem Auctore Comment. 4. de Rat. vict. acut. omnes qui non* ὀλεθρίως καὶ ἀσωτίως *pernicioſe & incurabiliter decubuerint, fuiſſe ſervatos.* Confirmat idem *Schenkius in Obſervation. lib. VI.* aquam frigidam in febribus acutis ſæpe unice profuiſſe. Cum enim calore ſummo & impetuoſiori ſanguinis motu omne ſerum exhauſtum fere ſit, & ſanguis ſpiſſior redditus reſtitutionem humidi expoſcat, ſine qua conſiſtere amplius nequit, unicum ſolatium in aqua frigida, ſpiritus reſolutos quaſi & extra ſphæram exorbitantes iterum con-

concentrante), & in motum ordinatum redigente eſt omnino quærenda. Non equidem placet ille modus fere deſperatus largiori & continuato potu aquæ frigidæ febres abigendi, quem commendat *Georg. Hornius in Arca Moſis p.124.* cujus verba hæc ſunt: *ab alcali ſitis eſt inextinguibilis, niſi per acida & puram aquam, crudam, incoctam, copioſiſſime ingeſtam, etiamſi vomitu, flamma prævalente, regurgitet, donec aqua in ſtomacho remoretur, mox ſequitur ceſſatio ſitis, caloris, ſopor, ſudor, ſanitas intra 12. horas, quod ipſe multoties in acutiſſimis febribus probavi.* Periculoſus enim modus eſt, quem pauciora ſubjecta perferre poſſunt, quia tanta copia potus frigidi ad ſanguinem tranſiens protenus eum coagulat, inque motu & fluiditate ſiſtit, quare nihil ad vitam & circulum ſanguinis ſalvum pernicioſius excogitari poteſt. Ceterum verum eſt aquam frigidam modice ſumptam calorem febrilem egregie temperare, vires deperditas reſtituere, ſanguinis motum nimium ſpirituumque impetum inhibere, ſicque ad ſanitatem recuperandam plurima conferre; unde ex Veteribus Cicero Medicorum *Celſus libro I. cap. 5.* aquam frigidam maxime commendat his verbis: *neque vero his ſolis quos capitis imbecillitas torquet, uſus aquæ frigidæ prodeſt; ſed iis etiam quas aſſiduæ lippitudines, gravedines, deſtillationes, tonſillæque male habent.* In malo arthritico contuliſſe potum aquæ frigidæ, *Martianus in Hippocrat.* teſtatur, Bernerium Cardinalem ſolo aquæ frigidæ potu a podagra perfecte ſanatum fuiſſe. Id quod & *Rondeletius in praxi* affirmat, multoties ſe aquæ frigidæ potu podagricos ſanaſſe. Nec minus iis quorum ſanguis & lympha ſalibus excremen-

D titiis

titiis ſcatent, aquæ frigidæ potus medicina eſt, ceu colicæ bilioſæ, quam *Behrens in ſelect. diætet. ſect. III. c. 11. §. 1. p. 311.* aqua frigida curatam refert. *Ingraſſias* uti *libro de frigid. potu poſt. Medic.* refert, Philippum Siciliæ Proregem Johannem de Vega, qui ſumpto pharmaco ſegniter purgabatur, ſuper exhibita frigidæ aquæ libra una cum pauco ſaccharo, feliciter reſtituit, pro quo medendi genere non ſolum magnas Ingraſſiæ egit gratias Pro-Rex, ſed & vas argenteum, ex quo frigidam hauſerat, pretii 50. aureorum, dono dedit. In arthritide conducere quoque *Bruerynus de Re Cib. libr. XVI. c. 13.* & *Trincavellius de Curand. Morb. libr. XII. c. 2.* teſtantur, quemadmodum ejus adminiculo etiam a corpulentia nimia ſe defendunt virgines, corporis gracilitatem affectantes, referente *Valentino in Diſſert. de Filtro lapide §. 5.* Agreſtres & plebejæ ſortis homines, teſte *Cramero in Medicina ducent. & docente p. 107.* febribus ardentibus correpti, largiſſimo limpidæ aquæ potu ſanguinis æſtum retundunt. Quid? quod ante paucos annos febri ardente laborantem ſola aquæ frigidæ ad ſatietatem ingurgitatione optime reſtitutum memini, quam & *Pulverinus* Medicus Neapolit. in ſua *Praxi Medic.* ſæpius commendat, imprimis urgente ſiti, ut ægro, quantum uno hauſtu haurire poteſt aqua frigida porrigatur; quin & in phrenitide eam præcipit. In mania pro ſomno inducendo *Rolfincius in Epitom. Meth. cogn. & cur. particul. corp. affect. p. 79.* aquæ frigidæ potum largiſſimum ad aliquot libras deprædicat.

§. XV.

§. XV.

Denique præcipuum fere & princeps decocti noſtri avenacei ingrediens eſt *nitrum* ſal illud ratione virtutis mirabile & omnium laudatiſſimum. Equidem qui primam hujus decocti compoſitionem adornarunt lapidem prunellæ adjecerunt, ſed tamen hic parum de nitro differt, in eo ſaltim differentia quædam videtur eſſe, quod cum ſulphur ad ejus præparationem adhibeatur, pars quædam nitri alcaliſetur: & inde fluit ratio quare lapis prunellæ cum acido ſpiritu conflictum edat, quod minime, quando cum nitro puro experimentum inſtituitur, animadvertitur. Quicquid vero ſit, æque proficuus lapidis prunellæ ac nitri puri in noſtro decocto erit uſus. Sunt qui virtutis exaltandi gratia loco nitri ſuadent nitrum antimoniatum adjiciendum, ut *Joh. Francus* in ſeiner Haber-Beſchreibung/ quamvis vero neque hunc modum improbemus, monendum tamen hoc loco eſſe cenſeo, quod hoc ipſum non unius ejusdemque ſit ſalinæ indolis, ſed ordinario, ut præparatur, duplex ſal, videcit & ſal neutrum & arcano duplicato ſimile figura octoëdria gaudens, & purum nitrum priſmaticæ pyramidalis figuræ in eo obſervetur, ſiquidem ob defectum ſulphuris antimonii ſufficientis non potuit omne nitrum quod ad calcinationem antimonii recipitur in ſal neutrum converti. Ex quibus jam qui rerum medicarum & chymicarum peritus eſt, quisque ſagaciſſimus quam facile dijudicabit nitrum antimoniatum optima ſane ratione decoctum noſtrum præſtantiſſimum ingredi, ſiquidem duplex exinde virtus, quæ partim aperitiva & diuretica eſt certe in chronicis affectibus

deſideratiſſima, partim etiam bilis acrimoniam infringens & manifeſto refrigerans inde reſultat.

§. XVI.

Ut vero de virtutibus quas eximias & vere mirabiles in ſanando nitrum poſſideat & autoritate peritiſſimorum virorum & ratiocinio atque experientia firma ſubnixa quædam afferamus, inſtituti noſtri ratio utique poſcere videtur. Primo vero eſt obſervatione digniſſimum, quod in univerſa rerum conditarum natura non detur hoc ipſo præſtantius & præſentius refrigerans, quod tam celeriter immodicum corporis fervorem ſitimque deprimat atque extinguat; Et hæc quoque eſt cauſa, cur in febrili æſtu moleſtiſſimo ſedando, vel etiam inflammatione interiorum partium compeſcenda, nitrum omnibus adhuc perſpectis cognitisque remediorum generibus ſit longisſime præferendum. Ea enim eſt partium, hoc ſal conſtituentium, indoles atque textura, ut motum partium ſanguinis ſulphurearum inteſtinum, qui omnis caloris fons atque origo eſt, protinus temperet atque moderetur, neque ut alia ſolent refrigerantia acida naturæ infenſam humorum coagulationem, ſed potius eorum fluxilitatem promoveat. Effectus ſane hic nitri ſingularis atque mirabilis eſt, ac primum, quod ſciam, notatus a Dn. D. Præſide, quod videlicet ſanguinem coagulatum nigrum fluidum & floridum reddat, ſive ſolutum ſive in pulveris forma ipſi adjiciatur. Et hæc eſt ratio quare Medicorum peritiores nitrum in refrigerando & deobſtruendo omnibus aliis acidis vel refrigerandi virtute inſtructis nihil præſtantius usque eo depre-

deprehenderint. Etenim præter refrigerium quod corpori affert ſimul aridas & exſuccas faucium & œſophagi glandulas humectat, quare non certius in ſedanda ſiti hoc ipſo datur præſidium, & quoniam ſiccas & conſtrictas partes humidas reddit easque relaxat, hinc antiſpaſmodica ſimul virtute viget excellentisſima. Quid enim in ſpaſmo qui permultorum morborum parens vel comes eſt, ſedando, plus proficiat, quam fibras nimium tenſas ac rigidas rurſus emollire ac relaxare, equidem non video? Quare minus mirandum eſt, cur in dolorum, cujuscunque generis fuerint, atrocia, inque compeſcendis hæmorrhagiis enormibus, quarum procreatrices ſunt plerumque internarum partium conſtrictiones ſpaſmodicæ, nullum unquam remedium ipſo hoc nitro par reperies. Præterea cum fluxilitatem ſervet humorum, ſimul etiam ſalinis aciebus ac ſpiculis ſenſibiliores fibras pungat atque laceſſat, egregie obſtructa viſcera aperit, emunctoria aperta ſervat, eaque ſtimulando excretiones tam per alvum quam per urinam promovet.

§. XVII.

Neque prætereundum hoc loco eſt, nitrum diaphoretica, quod mirum nonnullis videtur eo quod corpus refrigeret, virtute fulgere: at vero quæ ſudorem movent, non ſemper id calore præſtare, anodyna ſedativa & terrea bezoardica, quorum virtus diaphoretica non ignota eſt, luculenter demonſtrant; quod ſi enim nimia & prævalida motricium fibrarum & cutis glandularum a calore aucto vel atroci dolore fortis fit conſtrictio, nullus ſudor fluit, ſed univerſa

cutis

cutis ſpiramenta firmiter clauſa & coarctata ſunt: ſimulac vero, temperato vehementiori calore, vel dolore ſedato, fibræ evadunt laxiores, protinus liberior ſanguinis & ſeri ad cutis emunctorium fit affluxus, ſuccedente poſtea longe utiliſſima perſpiratione.

§. XVIII.

Ex quibus omnibus clariſſime intelligitur, non ſine ratione Practicorum peritiores, præſertim noſtro tempore, nitrum mirifice æſtimare, tam in omnis generis febre, quam inflamatione compeſcenda, neque minus ſpaſmorum ferocia contemperanda. Sed cum omnia hæc copioſius & accuratius deducta ſint in nuperrime a D. D. Præſide habita *Diſſertatione de Nitri virtutibus*, hinc quemvis Praxeos medicæ cupidum ad hæc legenda remittimus.

§. XIX.

Saccharum etiam additur noſtro potui, quod magis ſaporis paulo gratioris quam virtutis cauſa fit; cum vero ſint quidam, quorum ventriculus & primæ viæ minus dulcia & fermenteſcibilia ferre poſſint, ſed potius ab iis vehementer lædantur, hinc conſultum fore arbitror, ut probe prius naturas ægrotantium Medici perſcrutentur, ne magis damno quam emolumenti ſit; præſtat tunc ſemper ea in parciori quam largiori doſi adhibere. Neque tamen in genere ſaccharum tam infenſum naturæ noſtræ eſt & reformidandum, quam vulgo exiſtimatur: firmiore enim ventriculo & tono ejus ac inteſtinorum vegetiore exiſtente, novimus quotidie per plures annos ingentem ſacchari quantitatem ingeſtam neutiquam nocuiſſe. Atque ſingulari *Godofridus Steeghius* ſaccharum exornat encomio *Art. medic.*

medic. Medicin. theoret. L. II. c. 27. inquiens *nutrit album, & quia facile diſſolvitur, omnis lentoris expers, ſequax, ad omnia cito pervadit membra, quæ & a ſordibus quaſi eluit, fovet calore, & humiditate, pectus fauceſque lenit plurimum, eſtque quamvis melle dulcius, minus tamen ſiticuloſum.* Malunt alii ſaccharo mel ſubſtituere, eo, quod hoc præſtantiore abſtergendi emolliendi & conſolidandi virtute gaudeat; neque nos ab hac ſententia diſcedimus, modo mel fuerit puriſſimum ex optimis floribus collectum, quale eſt Ruſſicum, albisſimum, quod fragrantis odoris & gratisſimi ſaporis eſt, magisque medicamentoſæ virtutis, quam ipſum ſaccharum videtur.

§. XX.

Qvum itaque laudatiſſimus noſter potus tam excellentis virtutis conſtet ingredientibus, nil dubii eſt, quin ad expugnandas permultas easque graves ægritudines maximam vim atque virtutem obtineat. Etenim ubi obſtructiones vaſorum ſunt reſerandæ, ubi morboſi & excrementitii ſales ſunt eluendi, viſcidum diſſolvendum, ac humidum deficiens reſtituendum eſt, ibi utique magnum noſtra potio auxilium opemque afferet. Quis enim non perſpicit hanc ipſam in univerſam ſanguinis & humorum maſſam agere, & hac ratione etiam partes ſolidas afficere, quod præcipuum Medici de præſtanti remedio deſiderium eſt? Hoc vero non tam ratione earum ſpecierum quas habet & recipit, quam propter aquam puram ſinceram ejusque copiam exſequitur. Hæc enim eſt, quæ fontes ſanguinis ſubeundo ejus motum ac circulum per univerſi corporis tubulos fluiditatem ſervando, promovet, hæc

eſt

eſt quæ lentos & viſcidos humores valide fundit atque diſſolvit, hæc porro eſt quæ ſales acres diluit & ex corporis ſphæra vehit atque eliminat. Ex quo facile intelligitur, in omnibus morbis a Veteribus ſic dictis calidis quos Medici medii ævi a bilis copia, Recentiores a ſalium acrimonia deducunt atque derivant, avenaceum hunc potum ſaluti atque auxilio eſſe deſideratiſſimo. Neque negari poteſt, quin in chronicis per multis paſſionibus quas viſcerum obſtructiones vel humorum ſtagnationes ſuſtinent, laudatiſſimam ferre opem poſſit, quemadmodum etiam, experientia, hac in re confirmamur. Placet vero hujus virtutes paulo ſpecialius rimari, ac quid in medendo poſſit, quid non posſit, circumſpicere.

§. XXI.

Primo omnium vero non poſſumus non noſtrum potum dignis laudibus ad omnem febrilem æſtum extinguendum commendare; quid enim ad ſitim ſedandam ipſa aqua & nitro convenientius ſit, quid ad calidiſſimam partium ſulphurearum ſanguinis inteſtinam agitationem temperandam ipſo quoque nitro efficacius ſit, & quid bilis in primis viis ſtabulantis acredinem & fervorem magis mitiget ipſo hoc noſtro potu, equidem non video. Commodiſſime itaque in paroxyſmo omnium, quæ intermittunt, febrium pro ordinario potu ſatis etiam liberaliori quantitate bibitur, utpote non modo primarum viarum ſordes, quæ febrilem ſubinde fomitem augent, egregie abſtergit, ſed & humores & ſanguinem fluxiliores reddendo, neque minus fibras quæ ſub omni intenſiori

æſtu

æſtu valde tenſæ & conſtrictæ ſunt relaxando efficit, ut corpus ad ſudorem, qui remittente febris impetu non ſine felici ſucceſſu profluit,eo melius diſponatur. De hujus vero remedii in febre tertiana efficacia ego ipſe ſcilicet teſtimonium perhibere poſſum, cum enim nuper admodum tertiana vehementi corripiebar nihil fere medicinæ præter unicam hanc potionem avenaceam aſſumſi, quam primis ſtatim diebus largiſſime hauſi & per aliquot dies hoc continuavi, ita non modo in ſequentibus paroxyſmis protinus mitior factus eſt calor, verum etiam pauco tempore ex toto ſe febris remiſit. Memini quoque in quartanis, quæ ſæpius Medicorum ſcandala ſunt feliciter uſurpatum fuiſſe hunc potum, evacuato imprimis mox ab initio convenienti vomitorio aut purgante,corpore,ita enim liberius & citius ſuam virtutem atque efficaciam exercet.

§. XXII.

Quod attinet ad febres continuas, nihil quoque dubii eſt quin in hiſce quoque potus hic ſit longe optimus atque convenientiſſimus, nam quo intenſior eſt calor, eo plus humidi, ſale præſertim nitroſo exaltati, deſiderat, ut humores nimio æſtu diſſipatos & vires quoque disjectas reſtituat. Atque etiam hac in re aquam avenaceam mucilagine imbutam plus ſimplici aqua præſtare minime poteſt negari, ſiquidem pura & ſimplex aqua celerrime per corporis tubulos ejicitur,ubi vero mucilagine quadam dulci ac temperata ſubacta eſt, diutius in corpore manet, & fluoribus corporis noſtri ſeſe aſſociat, humidumque ſubſtantifice reſtaurat. Et ut liberius mentem noſtram exponamus,

mus, profecto in potionibus liquidis congruis & convenienti quantitate ac tempore ſumtis, præcipuum ſanandi continuas & inflammatorias febres momentum conſiſtit; ſi ullius enim morbi certe febris natura ſæpe ſola eſt optima medicatrix, nec pluribus eget ſpecioſis arte excogitatis aut validioribus remediis, ſed ſimpliciſſima ſaltim & liquida amat, quibus nimius æſtus temperatur, obſtructiones ſolvuntur, & materia morbi naturæ inimica per debita loca excluditur: qua de cauſa etiam *Hippocrates libr. IV. de Morbis* aquam omni febri eſſe adverſisſimam pronunciat.

§. XXIII.

Quod de febribus continuis jam diximus, hoc quoque circa variolarum morbillorum & purpuræ tractationem tenendum eſt, ſiquidem in his temperantes potus præcipuum curationis momentum abſolvunt; neque in hiſce noſtra avenacea ptiſana disſuadenda eſt, ut potius maximam laudem ac commendationem promereatur. Quamvis vero nitrum in morbis ſalinis & ubi expulſione valida ad corporis peripheriam opus eſt, alienum videatur; attamen merito inter ejus debitum uſum & abuſum in hiſce affectibus diſtingui debere arbitramur. Neque minus temperamentorum & temporum morbi, quæ magna ſunt curationis momenta, rationem habere oportet, ſiquidem urgente nimia ſanguinis calidi, ſub initiis morbi, ebullitione, nitri moderatam doſin magno eſſe auxilio indies obſervamus, unde etiam non poteſt non noſter avenaceus potus eſſe utilisſimus, hoc unico ſaltim obſervato, ne nimia in copia, vel nimis etiam frigide, ſed potius tepide

pide offeratur, ita enim corpus in continua perſpiratione ac diaphoreſi conſervatur, quæ medentis præcipua ac princeps in hiſce affectibus intentio æſtimatur.

§. XXIV.

Num vero hic noſter potus truculento peſtis morbo correptis conveniat, merito in quæſtionem venit. Dubitatio ex eo naſci poteſt, quod nitrum nimis refrigerando virulentum miaſma magis in corporis ſphæra detineat, nedum illud foras expellat. Sed tamen negari nequit peſtis venenum in ventriculo & primis viis potiſſimum atque celeriter dum cum ſaliva in ea deſcendit, inflammationem facile in ſphacelum transeuntem moliri, idque magis hoc efficere, ſi quando corpora ſanguineæ cholericæ temperaturæ offenderit. Quis vero hic nitri uſum cum ratione damnare velit meo quidem judicio non video. Alia vero ratio eſt ubi corpora fame & viribus exhauſta in peſte tractanda ſunt, ibi utique omnis generis refrigerantia nec non evacuantia plus exitio quam ſaluti eſſe ſolertium Medicorum experientia edocemur. Unde in ipſa peſte potionem ex raſura cornu cervi radice ſcorzonera & avena paratam & ad gratiam edulcoratam a *Cl. Gottl. Budæo Conſil. de Peſte nuperrim. edit. p. 54. &* *70.* præſcriptam invenies.

§. XXV.

Quod ſi vero in ullo morbo, certe in inflammationibus & inflammatoriis omnis generis febribus laudabilem hic noſter potus præſtat uſum. Etenim ex noſtra quidem ſententia febres ardentes internam plerumque nobilioris partis inflammationem potiſſimam

cauſam agnoſcunt, & inflammatio nil niſi febris cujusdam partis eſt, quæ poſtea univerſam corporis maſſam ac totum corpus in conſenſionem pertrahit. Quod ſi vero funeſtæ illæ partium inflammationes ſanguinis vitæ infenſiſſima in tubulis ſtaſi atque incarceratione ſuſtineantur, quam protinus dolor rubor ardor partis & pulſus celer ſequitur, certe nihil præſentius tali potu, qui ſanguinem ſtagnantem reſolvat diluat abſtergat inque ordinem reducat, ſpaſmum ſimul & incendium reſtinguendo poterit excogitari. Quis enim noſtris recentiſſimis temporibus inter Medicos tam ſocordis mentis eſt, qui adverſus inflammatorium æſtum maximum præſidium eſſe nitrum ignoret? Inde etiam eſt quod nitroſa, præſertim ſufficiente liquido diluta in pleuritide, peripnevmonia, angina, nephritide, eryſipelate, quin imo in ophthalmia, phrenitide atque in inflammatione uteri longe utilisſima a ſolertioribus Practicorum conſtanti experientia obſerventur. Accedit & hoc, quod ſicuti febrium ita etiam inflammationum, quæ pari fere cum ipſis paſſu ambulant, natura unica fere & præſtantisſima ſit medicatrix, modo hæc ſi opus ſit ſanguinis detractione & congruo potu adjuvetur, ita enim debito & ſtato tempore patienter expectato, gravisſimus hic morbus usque ad admirationem felicisſime ſæpe numero vincitur.

§. XXVII.

Quid vero judicandum eſt de nimiis ſanguinis per varia loca profluviis, num etiam in his deſideratam noſter potus opem afferat? Enormes haſce, ſanguinis profuſiones ab ejus immodice ebullitione, a ſpaſmis

vali-

validioribus, præſertim viſcerum abdominis internis, & hinc inæquali ſangvinis circuitu atque cum impetu ad quasdam partes facta congeſtione, proficiſci, non ignoratum amplius fore arbitramur, & qui circa hanc rem dubitationem quandam animo concipit, is *diſſertationem* D. D. Præſidis *de Hæmorrhagiis* legendam adire poterit. Cum itaque ſpaſmus cauſam hæmorrhagiarum proximam conſtituat, & is a ſanguinis ſtagnatione & conſveta ejus evacuatione ſuppreſſa plerumque ſuboriatur, nihil certe eſt quod tam prompte ac expedite ſtagnantem ſanguinem reſolvere & tam celeriter ſpaſticas ſenſibiliorum partium ſtricturas laxare poterit, quam potus noſter laudatiſſimus, cujus omnia ingredientia hiſce prædictis indicationibus ſatis faciunt. Qua de cauſa etiam in immodica narium menſium hæmorrhoidum nec minus uteri hæmorrhogia atque hæmoptyſi non modo nitrum, ſed & potus noſter nitro conditus deſideratisſimam fert opem, imprimis prudenter juncta ſanguinis detractione. Incidit mihi quam recenſere placet curatio: juvenis XX. annorum de dolore lateris pungitivo & ſprirandi difficultate laborans ſanguinis copiam ejecit, cui ſucceſſive aliquot pocula noſtræ ptiſanæ obtuli, quibus ſumptis tertio die cum malo rediit in gratiam.

§. XXVIII.

Qvum vero graves & longæ quæ corpora noſtra affligunt, paſſiones viſcerum obſtructione principaliter foveantur, atque adeo ſi eæ inveteratæ radices egerint, & non ſolvi poſſint, inſanabiles fiant; hinc ſi quando mature talis obſtructio tollatur, chronici talismodi mali protinus curatio inſequitur. Princeps itaque omnis

medentis cura ac intentio in morbis chronicis eſſe debet ut infarctus viſcerum eorumque obſtructiones præmaturo conſilio aperiat, id quod optime perfici poſſe liquido, copia aſſumto, cum ratio ſuadet tum experientia confirmat. Quid hac in re thermarum & acidularum conveniens uſus valeat, nemini facile ignotum eſſe poterit, niſi qui experientia, quæ optime quid præſtant remedia edocet, deſtituitur, vel morborum generationem minus perſpectam habet? Cum vero non omni loco & tempore cuivis liceat medicatos fontes adire, utique ut de tali remedio quod ſimiles cum iis habeat affectus ac vires cogitemus neceſſarium eſt. An vero covenientius & quod tantum conſymboliſmum cum aquis medicatis foveat, inveniatur, ac noſtra potio, quæ aqua ſale potenti nitroſo in medicina ſaluberrimæ virtutis, ac præſtanti quadam radice correcta eſt, cuivis ſagaciſſimorum Medicorum judicio dijudicandum relinquitur. Maxime omnium vero hanc noſtram aſſertionem experientia optime tuetur: numeroſa enim proſtant exempla a Cl. *Lowero* & *Joh. Franc.* aliisque conſignata / ubi hic noſter potus per aliquot ſeptimanas continuatus in chronicis morbis, præſertim aſthmate, dyſpnœa, podagra, calculo renum & veſicæ, arthritide vaga ſcorbutica, malo ſcorbutico & hypochondriaco, ictero, menſibus obſtructis, chloroſi, lippitudine oculorum, ſcabie & omni ſanguinis impuritate miracula fere præſtitit, modo interdum ejus uſus pilulæ balſamicæ amaræ interponantur.

§. XXIX.

Quammaxime vero cura noſtra avenacea ſcorbu-

ticis

ticis convenit; etenim cum grave hoc non minus quam chronicum malum ex ſanguinis circulo languidiori, emunctoriorum obſtructione, & inde fluorum corporis noſtri ſequente magna impuritate proveniat, facile intelligitur ea eſſe optima mali hujus præſidia, quæ ſanguinis circulum promovent, inveteratas obſtructiones expediunt, neque minus per omnis generis emunctoria excrementitias ſalino-ſulphureas ſordes evehunt. Id vero an ulla medicina exequi poſſit felicius noſtro laudatisſimo potu, valde dubitandum eſt, utpote cum decantata illa antiſcorbutica calidiora ut ſunt cochlearia trifolium fibrinum lignorum decocta & ex arbore pini deprompta remedia mineralibus aquis & ſimplici hoc noſtro potu longe multumque ſint inferiora. Quin imo hæc ipſa plus exitio quam ſaluti fuiſſe non ſemel fuit obſervatum. Cum vero truculentia doloris arthritici qui graviter ſæpe numero artus exercet vagam vel fixam ſedem in iis occupando plerumque ſcorbutici morbi & lymphæ impuræ ſoboles ſit, hinc etiam eodem modo hæc eſt tractanda. Et profecto ſi in ullo morbo certe in hoc præſentisſime efficaciam ſuam exerit, id quod conpluribus experimentis conſtat. Magis autem proficit prima regione prius leniori emetico aut laxante evacuata ſi per aliquot ſeptimanas paulo liberaliori doſi calide vel etiam frigide a calidioribus præſertim ſubjectis bibatur.

§. XXIX.

Eadem eſt ratio alorum dolorum qui corporis partes præſertim capitis membranas divexant, ubi non inferioris efficaciæ deprehenditur. Notabile eſt quod ſcri-

ſcribit *Lowerus* feminam per XV. annos capitis dolore vexatam, omnibus aliis fruſtra adhibitis, ſola hac potione per XIV. dies continuata, in integrum fuiſſe reſtitutam. Neque in aliis doloribus ut colico, odontalgico, ejus uſus disſuaderi debet, ut potius maximopere ſit commendandus, dummodo, ut Veteres loqui amant, non ex cauſa frigida ſed calida fuerint prognati, i. e. ſi ſenſibiliora fuerint corpora, quibus magna motuum ineſt energia, & calor ac bilis abundat; tali enim in caſu temperando & humectando non poteſt non ſumme eſſe proficuus.

§. XXX.

Ceterum in morbis qui ab impuris ſalibus naſcuntur maxime omnium principem noſter potus locum ſibi vindicat, cujus generis ſunt ſcabies, herpes, ſerpio, pruritus, gutta roſacea, quibus, uti omnia humida & aquea, ita maxime potus ex avena aqua nitro & radice cichorii eſt convenientisſimus, hac tamen adhibito monito ut prius vel ſanguinem nimium detrahamus, vel alvum ducendo primam regionem prius expurgemus, atque etiam hæc ipſa inter hujus potus uſum interponamus.

§. XXXI.

Laudamus vero maximopere ejus inſignem uſum atque utilitatem in renum & veſicæ vitiis emendandis. Non infenſior corporis humani tyrannus ipſo grandiori calculo ſive in renibus ſive in veſica exiſtat, obſervatur, ob atrocia quibus ægros miſerrime excruciat ſymptomata. Hujus vero generationem ſufficiens liquidum impedit, quando viſcidarum & tartarea-

rum

rum partium urinoſi laticis unionem & concretionem continuo fluiditatis motu prohibet; vel etiam ſi quæ jam levi nexu concretæ fuerint, rurſus diſſolvit abſtergit abluit & per urinarias vias educit; neque enim in iis qui potu largiori utuntur peregrinus hic hoſpes facile habitat, ſed vitæ ſedentariæ, lymphæ viſcidioris & potus parcioris plerumque fœtus eſt. Idem ſtatuendum circa dyſuriam, & ſtranguriam eſt, quæ nunquam non latentem calculum veluti cauſam agnoſcit, primariam, quam data ptiſana noſtra egregie compeſcit, præſertim liquore carminativo blandeq; diuretico ſpirituoſo interpoſito.

§. XXXII.

Ut vero univerſa, quæ diximus, in pauca contrahamus, dicimus: ad omnia vitia ac morbos in quibus alias non ſine ſingulariq; fructu aquis ſalubribus medicalis mineralibus thermis & acidulis vel aqua ſimplici puriſſima aut pluviali utimur, noſtrum decoctum eſſe ſumme conveniens ac proficiens remedium. Atque adeo ut ſicuti cum illis: ita etiam cum hoc cura per aliquot ſeptimanas inſtitui poſſit.

§. XXXIII.

Quemadmodum vero circa uſum omnis generis remediorum, quæ efficacia pollent debito regimine & methodo opus eſt: ita etiam circa curam avenaceam hoc non debet negligi. Si quis itaque præſervationis gratia hac cura uti & ab imminentibus morbis corpus tueri velit, præſtat æſtivis menſibus ſi frigidum expetit potum, hanc curam adornare, alio enim

F tem-

tempore ab ingenti hujus potus frigore cavendum eſt. Si quando autem morbus vel ſymptomata id urgeant, expedit mane & quidem calide in lecto hunc potum aſſumere, ut liberior ſit perſpiratio; deinceps ſi loco acidularum hac ptiſana uti velimus ad morbos vel præſentes vincendos vel imminentes avertendos, tunc ſi plethora adeſt, ſanguinem ante detrahere oportet, & bene laxante primam a ſordibus regionem deplere. Deinde in potu ſucceſſive eſt adſcendendum: ſufficit prima die unam libram aſſumere, altera addi poteſt libra dimidia, tertia ad libras duas eſt veniendum, & ibi quoque perſiſtendum per omnem curæ curſum, quæ tandem balſamico quodam laxante eſt finienda. Inter hanc curam vero cum omnia aquea tonum ventriculi debilitent, hujus ratio in primis eſt habenda, quamobrem ante vel etiam poſt cibum elixir quoddam balſamicum vel ſtomachicum debita doſi eſt porrigendum. Peracta vero prandii concoctione, quod plerumque poſt 4 vel 5 horas fit, dimidiam ſaltim potus partem haurire licet. Durante hac cura, & aliquo tempore etiam poſt eam, uſum eorum quæ difficilioris ſunt concoctionis & malum ſuccum præbent circumcidere oportet.

§. XXXIV.

Quemadmodum autem minerales & alias medicatas aquas frequentiſſime ad potum ordinarium vel etiam in morbis tam chronicis quam acutis ſubinde ſummo cum fructu ſolemus uſurpare: eodem modo loco cereviſiæ vel conſueti potus inter cibos vel cum vel ſine vino noſtra ptiſana bibenda. In acutis paſſioni-

bus

bus ad ſitim & æſtum reſtinguendum loco julapi vel ordinarii potus vel cereviſiæ datur convenientiſſime. Et ſicuti porro non ſemper æque felix effectus protinus ab ipſa cura aquarum mineralium viſitur, ſed demum peracta ea poſt aliquot ſeptimanarum ſpatium fiat: ita etiam ſi graves & radicati morbi ſunt vincendi, non protinus effectus, ſed ſucceſſu temporis percipitur. Et uti frequenti opus eſt, ut morbus longus expugnetur, aquarum continuatione: ita quoque non mox a potu noſtro eſt deſiſtendum, ſed habita ratione circumſtantiarum repetendus ſive ad tempus continuandus eſt.

PRæmia quod maneant veræ virtutis amantes,
Exemplo nobis ſuavis amice probas.
Scilicet aſſequeris medicæ nunc artis honores
Summos ac meritos, præmia digna viro!
Gratulor ex animo juſtos virtutis honores
Quos & felices opto precorque Tibi.

Nobiliſſimo Dno. Autori, Doctorando digniſſimo, Amico ſuo integerrimo hæcce paucula gratulabundus ſcripſit

IOH. TOBIAS CVRTIVS,
Bolckenhaynenſ. Sileſ. Medic. Cand.